

Література

1. Всесвітня Продовольча Програма — поширені питання <https://ukr.reg.scope.wfp.org/ukr/faq>
2. Гуманітарна допомога населенню в умовах надзвичайних ситуацій. / [Каширина, Н. І.] — Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2019, 3(50), 79-84
3. Допомога ООН Україні в цифрах https://unfoundation.org/ukraine/?gclid=CjwKCAiA3pugBhAwEiwAWFzwdcjNuL1Ry14j93KXUXpLcVNwMFZISNXzSjyAVFXMrZgwDkgoKVOqhoCPQgQAvD_BwE
4. Конституція України (Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР).
5. Кодекс цивільного захисту України (Закон України від 02.10.2012 №5403-VI).
6. Мапа <https://reukraine.shtab.net/>
7. Планування та розвиток міст в умовах реформування державного управління в Україні: навчальний посібник / [О. М. Гавриш, В. В. Лазарев, О. В. Ліпська та ін.]. — Київ: Центр учбової літератури, 2018. — 418 с.
8. Про місцеве самоврядування в Україні (Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР).
9. Про державно-приватне партнерство (Закон України від 01.07.2010 №2404-VI).
10. Реагування на кризу в Україні від МОМ (звіти, опитування, дослідження) <https://dtm.iom.int/responses/ukraine-response>
11. Сприйняття допомоги в Україні — кількісні результати https://static1.squarespace.com/static/62e895bdf6085938506cc492/t/63c6d34af8020b6d3afdaa34/1673974603638/Ukraine+Bulletin+round+1_final.pdf
12. «Що робить Всесвітня Продовольча Програма у відповідь на надзвичайну ситуацію в Україні» <https://www.wfp.org/emergencies/ukraine-emergency>

Kustovska.ov@gmail.com

Кустовська О. В.

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ, ПОСТРАЖДАЛИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ВОЄННИХ ДІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Проаналізовано історичні аспекти відбудови Європейських міст. Досліджено матеріали плану відновлення — «Нарис про відбудову України», до якого були залучені економісти світового рівня. Обґрунтовано чотири етапи дій: один під час воєнних дій — задля мінімізації збитків і три, після — для поступового відновлення міст і країни в цілому.

Ключові слова: відновлення міст, житлова та громадська забудова, критична інфраструктура, етапи відновлення, економіка країни.

У результаті повномасштабної війни, розв'язаної Росією проти України, українська економіка скоротилася більш ніж на 35 %, зокрема, у звіті ООН вказується, що через російське вторгнення щомісячний дефіцит бюджету України оцінюється в 5 млрд доларів. Перспективи української економіки в 2023 і 2024 роках дуже невизначені і будуть залежати від багатьох чинників, і, в першу чергу, від припинення бойових дій і початку відновлювальних робіт [1, с. 2].

У 2022 році економіка України скоротилася через масове руйнування інфраструктури, зокрема, залізничного та інших сполучень із сусідніми країнами, дорожньої мережі та мостів, енергетичної системи. Порушено виробничу і торговельну діяльність, є великі втрати робочої сили через міграцію або призов до армії.

Відбудовувати Європу після Другої Світової Війни почали аж через три роки після її завершення. Життєздатність повоєнної західноєвропейської економіки підтримував імпорт з Північної Америки і субсидії та позики з США та Канади, але так не могло тривати довго, саме тому розробили план Маршалла — програму технічної і економічної допомоги Європі не

лише для підтримки, але й для відновлення економіки, бо якщо економіку країни після війни не відновити, її потрібно буде постійно дотувати. І останнє у результаті виходить значно дорожче [3, с. 1]. Такий урок світові лідери засвоїли добре, адже про плани відбудови України говорять уже зараз, попри те, що військові дії тривають.

Різні уряди та міжнародні організації висловили свою готовність допомогти Україні відновитися після війни. Цей нарис окреслює ідеї з дизайну та вимог до таких зусиль. Ми базуємося на попередньому досвіді післявоєнного відновлення (наприклад, план Маршалла після Другої Світової, об'єднання Німеччини, реконструкція Іраку та Афганістану) та досвіді відновлення після стихійних лих. Конкретніші кроки з відновлення можуть бути розроблені тоді, коли буде більше інформації про результати війни.

21 квітня 2022 року Президент України підписав наказ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни [4, с. 1–3]. Це має бути консультативно-дорадчий орган, на який поклали обов'язок власне розробити план відновлення.

Головні принципи, на яких побудований план відновлення країни: повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки, отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС, побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації, налагодження логістичних маршрутів у західному напрямку, перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку, розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу; самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобування власного газу та розвитком атомної енергетики, кліматична модернізація, локалізація не менше 60 %.

Водночас для руху в ЄС нам потрібно буде продовжити реформи, розпочаті до війни й узгодити своє законодавство з європейським (наприклад, запровадити європейську систему сертифікації, продовжити велику приватизацію, антикорупційну і судову реформи).

Разом з тим, важливо не втрати і попередні здобутки, а навпаки – скористатися ними під час відбудови. Україна досягла неабиякого поступу в забезпеченні прозорості в публічних закупівлях. Наразі Кабмін дозволив замовникам купувати усе необхідне за прямими договорами. Єдина умова — про ці закупівлі треба прозвітувати, можна одразу, можна після війни.

Війна в Україні — це безумовно катастрофа. Однак з іншого боку вона відкриває вікно можливостей, зокрема долучити до модернізації і відновлення країни світових експертів різних галузей. Так, Центр досліджень економічної політики задіяв економістів світового рівня, щоб розробити план відновлення – «Нарис про відбудову України» [2, с. 1–2]. У документі автори виклали основні принципи, на яких повинно базуватися майбутнє відновлення країни після руйнувань, спричинених нападом. А також запропонували чотири етапи дій: один під час бойових дій задля мінімізації збитків і три — власне для поступового відновлення.

Перший етап – намагається усіляко мінімізувати збитки від війни. Це переміщення й адаптація бізнесу із зони бойових дій у безпечніші регіони, житло для тимчасово переміщених осіб та інші заходи, спрямовані на те, щоб люди і підприємства продовжували жити та працювати – відповідно, щоб жила економіка.

Другий етап – документування збитків (воно потрібне, щоб притягнути країну-агресора до відповідальності за військові злочини в міжнародних судах, а також допомагає зібрати інформацію про всі руйнування і збитки. Далі їх можна класифікувати і випрацювати плани для відбудови (наприклад, залежно від масштабів руйнувань, будинок може потребувати ремонту або реконструкції, або ж його доведеться відбудовувати з нуля).

Централізовано документуванням збитків від воєнної агресії займаються спільний проєкт Київської школи економіки, Офісу Президента та Міністерства економіки «Росія заплатить» та Міністерство цифрової трансформації — через застосунок «Дія».

Будь-хто може подати інформацію про шкоду, яку заподіяли Україні та її громадянам російські війська: про руйнування об'єктів інфраструктури, житла, громадських споруд, маро-

дерство, шкоду для екології та багато іншого. Важливо, щоб цю зібрану інформацію потім об'єднали в єдиний реєстр, який і будуть використовувати для планування відбудови.

Третій етап – повноцінне відновлення об'єктів критичної інфраструктури: електромережі, дороги, залізничне сполучення, газопостачання, водогони, інтернет. Відбудувати школи і лікарні, забезпечити хоча б тимчасовим житлом тих, хто його втратив. На цьому етапі потрібно буде залучати все ще багато гуманітарної допомоги. Частково це можна робити і до завершення війни – відновлювати найважливіше на звільнених від окупації територіях.

Четвертий етап – відновлення економіки в цілому і її стабільне зростання. Основні зусилля будуть зосереджені на створенні робочих місць і постійних джерел генерування доходів, зокрема: це програми підтримки і розвитку підприємництва, зважена фінансова політика, посилення енергетичного сектору. У межах повоєнного відновлення Україні доведеться відбудувати деякі міста практично з нуля. Важливо, щоб ця відбудова не була сліпим відтворенням зруйнованого [3, с. 1].

Фінансувати відновлення будуть з усіх можливих джерел. Українська влада створила низку фондів для цього: Фонд підтримки малого та середнього бізнесу, Фонд підтримки армії, Фонд відновлення та трансформації економіки, Гуманітарний фонд, Фонд обслуговування та погашення державного боргу, Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури, а також, власне для відбудови, планують створити окремий Фонд відновлення України [3, с. 1].

Варто було б на майбутнє усі ці фонди звести в єдиний фонд. Адже стежити за використанням коштів з 6–7 фондів буде значно складніше – це створить плутанину та корупційні ризики. Тому загальний Фонд відновлення для всіх коштів буде хорошим рішенням.

Україна сподівається на фінансову допомогу країн-партнерів і міжнародних інституцій – Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, а також, як окремий напрям – допомога великих міжнародних компаній і благодійних фондів і, звичайно, частину витрат на відновлення можна покрити коштом арештованих російських активів, як в Україні, так і у світі. Однак, щоб це сталося, потрібно уможливити це з точки зору законодавства (ЄС має вирішити, як законно конфіскувати ці активи, не порушуючи принцип верховенства права).

Щодо такого джерела фінансування, як репарації від країни-агресорки, то про них можна буде говорити лише після перемоги у війні і капітуляції Росії, яка має погодитися компенсувати збитки.

Україна зважає на досвід попередніх воєн XX і XXI століття і думає про відновлення заздалегідь. Йдеться не лише про формування планів і фондів на майбутнє. Адже, відбудова критичної інфраструктури на звільненій від окупації Київщині вже проходить. І це чудово, що влада швидко реагує на виклики, як тільки з'являється можливість. Так мешканці звільнених територій зможуть швидше повернутися додому, швидше почати знову працювати – швидше відновиться економіка. Однак зараз важливо, щоб це відновлення відбувалося помірковано і прозоро. Тому потрібно, щоб у ці процеси були залучені компетентні експерти і гроші витрачались ефективно.

Потенційними джерелами коштів для відновлення, які зазначаються в ЗМІ, можуть бути: двостороння допомога (кошти окремих урядів), міжнародні інституції, приватні компанії та фізичні особи, конфісковані російські активи, поточні доходи Росії від нафти й газу (наприклад, спрямування частки цих доходів до окремого компенсаційного фонду або податок на них, який збиратиме ЄС як компенсацію грантів, наданих на відбудову України) та ін.

Це чудова можливість застосувати новітні підходи урбаністики і архітектури, щоб зробити українські міста зручнішими та інклюзивними для їхніх мешканців.

Література

1. Війна знищила 35 % економіки України — ООН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viynaznishchila-35-ekonomiki-ukrajini-onn-12122658.html> (дата звернення: 12.03.2023).
2. Нарис про відбудову України. URL: <https://voxukraine.org/narys-pro-vidbudovu-ukrayiny/> (дата звернення: 12.03.2023).
3. Пилипенко Я. Відбудова України після війни: хто, як і за чий гроші. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/19/687200/> (дата звернення: 28.02.2023).
4. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ президента України №266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 12.03.2023)

taras_kushnir@ukr.net

Кушнір Т. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу,

Львівський національний університет імені Івана Франка. Україна

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ПОВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

Анотація. *Окреслено ключові демографічні проблеми, з якими зіткнулась Україна в умовах широкомасштабного вторгнення російської федерації. Визначено ключові напрямки розробки державним програм задля повернення українських громадян до місць їх попереднього проживання. Обґрунтовано ключову роль економічного чинника у поверненні/неповерненні українців додому.*

Ключові слова: *внутрішньо переміщені особи, біженці, економічні чинники повернення/неповернення біженців.*

Згідно опитування, проведеного компанією Deloitte наприкінці 2022 року, «Шукаючи притулку від російського вторгнення в Україну, майже 9,6 мільйона українців перетнули кордони Польщі, і приблизно 1,5 мільйона з них залишилися в цій країні. Отже, Польща стала основним прихистком для цивільних осіб, які тікають від війни» [4]. У той же час, «кількість біженців з України, зареєстрованих для тимчасового захисту або в аналогічних національних схемах захисту в Європі, станом на 31 січня 2023 року досягла 4 млн 823,33 тис.» [2]. Крім виїзду за межі України значна частина українців переміщена в межах національних кордонів. Так, «в Україні офіційно зареєстровано 4 867 106 ВПО, а за міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 мільйонів громадян» [1]. Наведені дані не враховують те населення України, яке примусово депортоване з тимчасово окупованих територій, або добровільно переїхало на територію країни-окупанта. В ЗМІ та з вуст офіційних осіб кількість таких людей варіювалась і досягала 2–3 млн. осіб. Таким чином, можемо говорити про те, що близько половини населення України за час широкомасштабної війни вимушено покидали свої домівки. Варто зазначити, що значна частина людей повернулась до своїх домівок, особливо це стосується деокупованих територій Півночі України, Кієва та Київщини. Таке повернення обумовлене тим, що ці території були доволі швидко деокуповані та активні бойові дії після деокупації на цих територіях практично не ведуться. Крім частих обстрілів прикордонних поселень, решта територій звільненої Півночі перебувають у відносній безпечній ситуації.

Однак, офіційні дані такі, що 4 млн 823,33 тис. осіб офіційно зареєстровані для тимчасового захисту в Європі та 4 млн 867,106 тис. осіб офіційно зареєстровані як внутрішньо переміщені — це дозволяє стверджувати, що майже 10 млн осіб сьогодні не проживають вдома.